

Sandefjord 20. september
Førstelektor Vigdis Alver – vra@hib.no

Leseteorier i lys av minoritetsspråklige deltakere
med liten eller ingen skolebakgrunn

Solveig-Alma Lyster (2012):

- Teori om lesing er spesielt viktig for lærere som har elever/deltakere som har problemer i forhold til avkoding og leseforståelse.
- For å gi dem et relevant og godt tilbud må vi ta utgangspunkt i skriftspråkets egenart og de prinsippene, elementene og dimensjonene som styrer skriftspråket, når vi skal ta valg.

Å kunne lese – et tilbakeblikk

- Konfirmasjonslesing
- Avkoding som mål
- Leseforståelse og lesestrategier

Tre sentrale retninger

Utviklingsorienterte leseteorier

Sosiokulturelle leseteorier

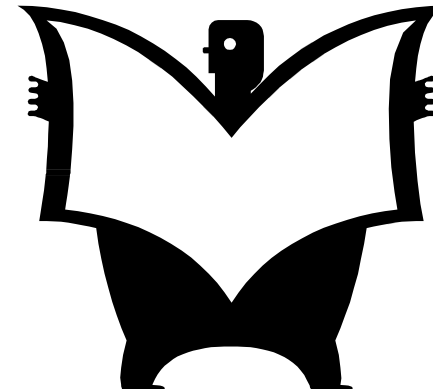
Kognitive leseteorier

Leseutvikling

Sentrale spørsmål

- Når begynner og når slutter leseutviklingen?
- I hvilken rekkefølge tilegner vi oss de ulike ferdighetene?
- Hva påvirker leseutviklingen?

Jean Chall (1990)

1. Førlesing/pseudolesing (1/2-6 år)
2. Begynnende lesing og avkoding (6-7 år)
3. Stadfesting og flyt (7-8 år)
4. Lese for å lære nytt (9-14 år)
5. Lese med ulike synspunkt (15-17 år)
6. Lesing som konstruksjon og dekonstruksjon (18 år +)

Leseutvikling

To spørsmål:

- *Gir deltakerne **tid** nok til å utvikle funksjonelle lese- og skriveferdigheter ?*
- *Kan vi effektivisere opplæringen?*

Sosiokulturelle leseteorier

Våre leseomgivelser påvirker blant annet.....

- holdninger til hvor **viktig (nyttig) og morsomt** det er å lese
- måten vi angriper tekster på
- hvor og hvordan vi bruker tekster
- hvilke teksttyper vi kjenner
- hva vi tror at tekster inneholder
- hvor stor autoritet tekster har

Kjenner vi deres skriftspråksbiografi?

- Deres leseerfaringer
- Deres lytteerfaringer
- Deres teksterfaringer
- Definisjonen av å kunne lese
- Holdninger til lesing og skriving
- Hva ønsker de å lese og skrive?

Brudd?

Vigdis Alver HiB

Kognitive leseteorier

avkodning x forståelse

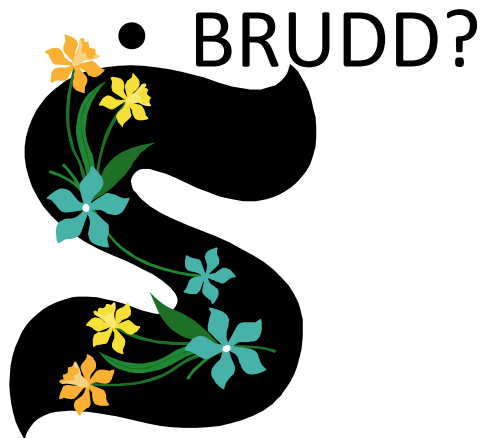
avkodning x forståelse x motivasjon

Avkode ord

Første steg:

- kjenne igjen, skille, si lydene
- knytte lydene til riktig symbol/bokstav
- trekke sammen til ord

Hva?

- Øve og øve og øve på de norske lydene: lytte ut, diskriminere, trekke sammen...
- Skrive seg til lesing
- «**Skrive seg til lesing med tale**»

Leseflyt

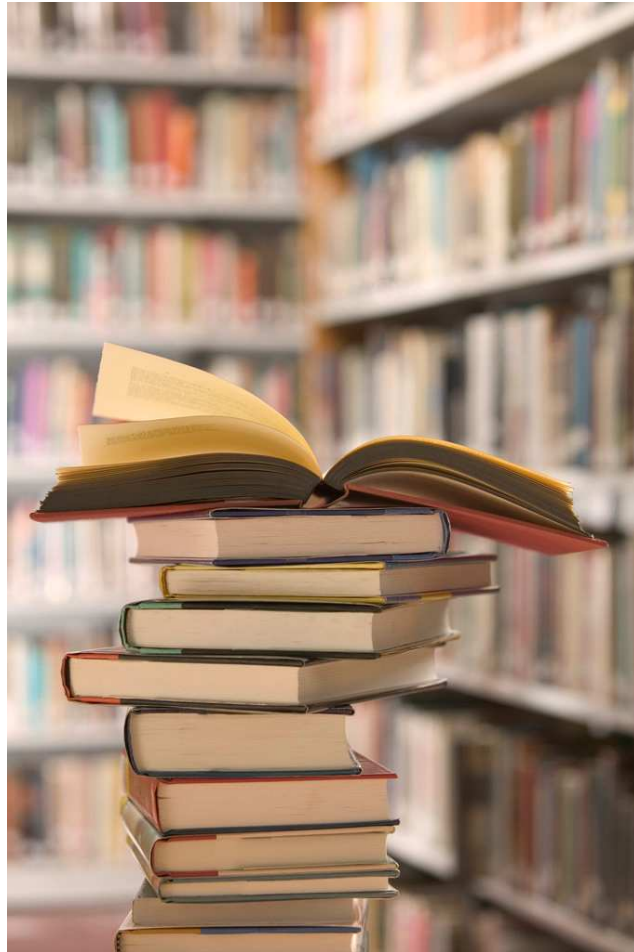
Lese større og større deler av ord

Gjenkjenne:

- stavelser
 - morfemer
 - ortografiske mønstre,
 - ord ...
-
- Jo bedre kjennskap man har til språket man leser på, jo lettere er det å oppdage og gjenkjenne mønstre.

Mengde

Vigdis Alver HiB

Leseforståelse

*Å utvinne og skape mening ved
å gjennomsøke og samhandle med tekst
(Ivar Bråten 2007)*

Viktig i leseforståelse

- Språkforståelse
- Bakgrunnskunnskaper
- Oppmerksomhet og hukommelse
- Lesestrategier
- Motivasjon

Språkforståelse: ord

Førstelektor Vigdis Alver HiB

Språkforståelse: sjanger

Vaktmester søkes

Foreldremøte

Kjærlighet

Snøhvit

Språkforståelse: grammatikk

Jeg eier leiligheten **en min**. Jeg kjøpte leiligheten **en for**
to år **siden fordi det** er billigere å eie **enn** å leie...

Viktig i leseforståelse

- Språkforståelse
- Bakgrunnskunnskaper
- Oppmerksomhet og hukommelse
- Lesestrategier
- Motivasjon

Bakgrunnskunnskaper

- Jo mer vi har med oss inn i teksten, jo mer kommer ut av den...

Viktig i leseforståelse

- Språkforståelse
- Bakgrunnskunnskaper
- Oppmerksomhet og verbal hukommelse
- Lesestrategier

Grep

- For å forstå
- For å huske
- For å ordne
- For å utdype
- For å kontrollere

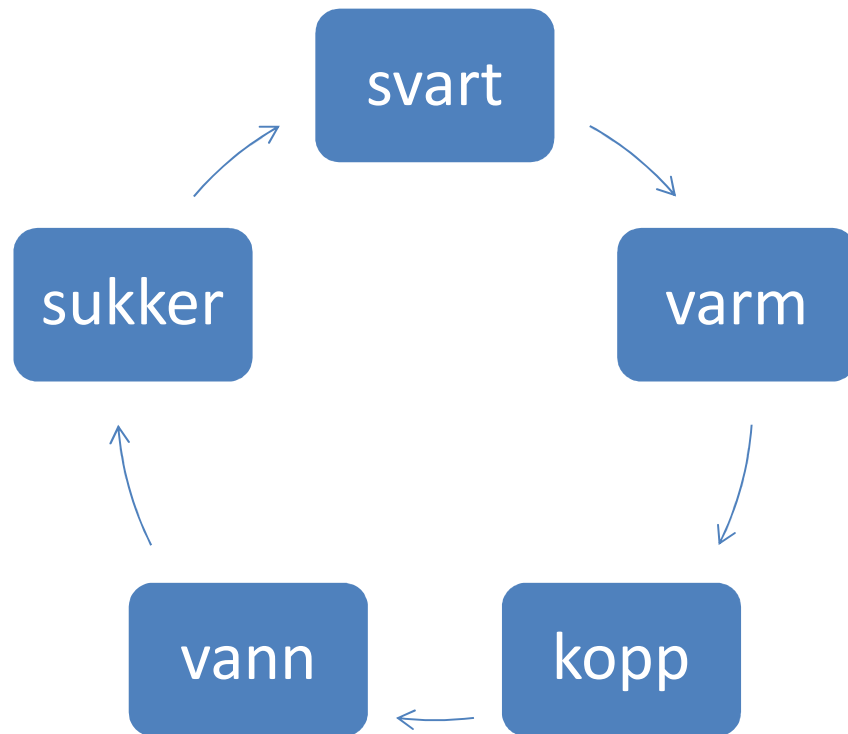
Arbeid med leseforståelsesstrategier

Før lesing

Samtale om teksten og hensikten med teksten

- bilder
- overskrifter
- hypoteser
- sammenligninger
- ord

Hva tenker du på når jeg sier **kaffe**?

Koble til egne erfaringer

Underveis i lesingen

Være i teksten over tid:

- Stoppe opp, klargjøre, kontrollere
- Notere ord
- Streke under, gule ut
- Oversette til morsmål

Etter lesing

Bearbeide innhold:

- Samtale – knytte til erfaringer, sammenligne, eksemplifisere
- Skrive – kopiere – selvstendig bruk

Klippe opp

Klippe opp teksten i ord eller setninger og legge den sammen igjen

Sitatlogg

Sitat fra teksten:

Vi drikker kaffe når vi
har gjester

Hvorfor valgte du dette
sitatet:

Jeg gjør det og

Skrive ut fra stikkord

- Jeg la merke til.....
- Jeg likte at.....
- Jeg likte ikke at.....
- Jeg lurer på om.....

Takle utfordringene?

1. Lære flere **ord** – **den viktigste enkeltfaktoren i leseforståelse** - bli flinkere i det språket du leser på!
2. Finne passende tekster- behov og interesser!
3. Lesehjelp utenfor skoletida!
4. **Bruke morsmålet i leseopplæringen!**

Hva gjorde morsmålsstøtterne?

- Forklarte ord og begreper
- Oversatte tekster, støttet dem i oversettelsesarbeid
- Oversatte oppgavetekster
- Støttet dem i ordbok-arbeid
- Samtalte om temaer, introduserte temaer, bakgrunn
- Korrigerte deltakerne, kontrollerte
- Svarte på spørsmål fr deltakeren både språklige og tematiske
- Sammenlignet med morsmålet
- Viste strategier – hvordan
- Programvare på datamaskinen

Utdrag fra intervju 1

- Jeg kunne ikke lese og skrive før jeg begynte her. Jeg er veldig fornøyd med undervisningen. Jeg får ordene på to språk.
- Jeg har ingen skolegang fra hjemlandet. Nå får jeg bruke morsmålet mitt og skrive ord på et språk jeg kan. Jeg har noe kjent «i bunnen». Jeg skriver ordlister på to språk.
- Vi kan sammenligne norsk og somali. Vi kan bruke noe vi kan, da blir det lettere
- Når vi bruker morsmålet blir vi også flinkere på norsk. Da vi begynte hadde vi bare norsk, Det er bedre nå når vi har somali også. Jeg husker bedre, jeg glemmer aldri ordene når jeg har dem på to språk.
- Dette er veien til norsk!
- Jeg vil anbefale dette for alle. Første året jeg gikk her hadde jeg ikke somali. Dette året var en hodepine.

Utdrag fra intervju 2

- Vi husker bedre når vi forstår
- Det å hjelpe hverandre er positivt, en person kan noe, en annen noe annet, slik hjelper vi hverandre
- Vi lager ordbok, vi skriver vanskelige ord både på norsk og morsmål. Det er et hjelpemiddel for oss både på skolen, hjemme og i butikken
- Det er positivt fordi morsmålet er et verktøy for oss. Vi får en helt nøyaktig forklaring på hva ord betyr. Vi burde ha hatt dette fra starten av.
- Vi mister motivasjon når vi ikke forstår. Før følte jeg meg som sinnsyk, det vil si at det virker på psyken når man ikke greier å følge med

Læreuttalelse

- Vi har fornøyde deltakere som endelig forstår undervisningen. Deltakerne trenger ikke å bruke så mye energi på å lage seg hypoteser om det de kanskje tror de nesten har forstått. De kan stille spørsmål om det de lurer på og forstå det de lærer. De kan være aktive i sin egen læring og fortelle hva de trenger å lære. Deltakerne tar mer ansvar for sin egen læring
- (Lærer Ingrid Buanes, Nygård skole i rapport fra prosjektet)

Hva handler dette om?

- Språk og tanke – færre brudd
- Oversettelse skaper bevissthet
- Økt intensitet
- Motivasjon - mestring

Spørsmål?

- Leseopplæring på et spinkelt språklig grunnlag blir av spesialpedagogene betraktet som en risikosport. Er det dette vi driver med?
- Hvordan kan vi minske risikoen?
- Hvordan kan vi få færre BRUDD?

Sammenligning?

Alfabetiseringskampanjer i u-land på 60-tallet:

- Snever definisjon av lesing – et sett ferdigheter
- Mangel på lesestoff
- Andrespråk